

MIN DRÖM VAR EN BYSKOLA PÅ LANDET

Lillemor Nordahl

MOSKOSEL heter en by i Arvidsjaurns socken, Norrbottens län. Dit flyttade 1920 Magnus Andersson med sin familj från Norråker i Ångermanland, för att tillträda en tjänst som flottningsinspektör vid Pite Flottningsförening. Ett av barnen hette Inez, född 1912 (samma år som Titanic förliste, "en olycka kommer sällan ensam" brukade hennes syskon säga!) och hon skulle bli min mamma. Svenivar Johansson föddes 1910 i Piteå, och kom som "tummare" (=virkesmätare) till trakten. Han arbetade också med flottning, och gifte sig med Inez, och jag föddes 1937. På den tiden var Moskosel en stor by, centrum för skogsbruket och inlandsbanan som byggdes då. Det fanns 4 affärer, 2 kaféer, sportaffär, biograf m.m. och en Aa-skola klass 1-7. Jag minns min uppväxt som mycket harmonisk, med mormor och morfar i närheten och många vänner. Jag lärde mig läsa när jag hade mässlingen, vid 5-års ålder. Då var det mycket viktigt att man låg i sängen när man var sjuk, och jag hade en bunt tidningar och böcker att titta i. Jag minns att jag frågade mamma: "Vilken bokstav är det?" och hon visade att den kunde se ut på olika sätt – och plötsligt kunde jag läsa!

Jag började i skolan hos "Fröken Anna" och trivdes jättebra. När det blev för långtråkigt att vänta när fröken traggade med dem som inte kunde läsa räckte vi upp handen och sa "Jag ska be att få gå ut" och sedan kunde vi (jag och tre andra som kunde läsa) tillbringa en halvtimme på utedasset med 6 hål i rad. Efteråt undrade jag mycket över att inte fröken märkte att vi var ute så länge, men sedan jag själv blev lärare förstod jag att det var den tidens individualisering! Samma sak gällde i "folkskolan", när vi läste "Svenskarne och deras hövdingar". Vi som var bra läsare fick läsa först, och sen märkte magistern inte att vi läste vidare (trodde vi) fastän det var så viktigt att alla hade fingret på rätt rad och följde med i högläsningen!

Det fanns naturligtvis ingen skolskjuts, och inte heller skollunch de

första åren (men jag fick gå till mormor, som bodde nära skolan, och äta). När jag gick i trean, tror jag, infördes skollunch "för mindre bemedlade", det var gröt eller välling och smörgås. Något år senare blev det mat för alla. Många av mina skolkamrater var samer (lappar kallades de på den tiden) och bodde på Skolhemmet i Moskosel. Ett 30-tal barn i olika åldrar bodde där, och fick bara komma hem till jullovet. Det rādde en militärisk disciplin där, och jag tyckte så synd om de kamrater som var så långt från sina föräldrar. Min moster förestod telefonstationen i Moskosel, och jag vet att hon många gånger lät barnen ringa hem för sin 10-öring, fastän samtalet kostade mycket mer.

Efter åk 6 fick man antingen gå "sjuan" i Moskosel eller söka till "Kommunala Realskolan" i Arvidsjaur. Det var 5 mil dit, så jag blev inackorderad i en familj tillsammans med två andra flickor i ett ganska litet rum. Familjen hade också två egna barn, som gärna kom in till oss, och det var svårt att få någon ro för läxläsning – om man inte stängde in sig på toaletten! Nästa år skulle det gå skolbuss från Moskosel, och jag blev jätteglad trots att jag var väldigt åksjuk! Jag gick hellre till mormor (4 km) än åkte bil, för att slippa bli åksjuk, och alla sa att jag inte skulle klara av att åka skolbuss, men jag bestämde mig för att det skulle gå. Jag hade påsar med mig och kräktes morgon och e. m. några veckor, men det avtog och till slut kunde jag t.o.m. läsa läxorna på bussen!

När jag gick i trean i realskolan bestämde mina föräldrar att vi skulle flytta till Leksand, där pappa erbjudits tjänsten som flottningsinspektör på Siljan och Österdalälven. Det var naturligtvis spännande att komma så långt söderut, men samtidigt tråkigt att skiljas från nära och kära. Vi kom till Leksand i slutet av mars 1953 och mötte våren – de första blåsippor vi någonsin sett bl.a.! Efter påsklovet reste jag tillbaka för att avsluta terminen. Jag bodde kvar i vårt hus med mormor och moster i närheten. Efter påsklovet i Leksand åkte jag tåg tillbaka till Arvidsjaur i blå gabardindräkt, nylonstrumpor och lågskor och kom direkt till skolan på morgonen i -25! Ingen kunde tro att jag hade varit så långt söderut att sådan klädsel var rimlig!

Rektorn i realskolan rekommenderade mig att hoppa över fyran och söka direkt till gymnasiet, det var ju bara onödigt att byta skola två gånger inom ett år, så jag började höstterminen 1953 på latinlinjen vid Falu Högre Allmänna Läroverk, och hyrde ett litet rum hos en snäll

gammal dam, som älskade att möblera om i sin lägenhet. Minst en gång i månaden, när jag kom dit på söndagskvällen, väntade hon ivrigt på att få min hjälp med att dra runt de tunga gamla möblerna på trasmattor. Första julen i Leksand var det +10 och vi plaskade runt i stora vattenpölar på väg till julottan. Jag var förtvivlad över att ha kommit så långt söderut att det inte fanns snö – och inte heller mandelpotatis och hjortronsylt!

Det första året var jobbigt, både franska och latin var nya språk, medan alla andra hade läst franska ett år, men det gick bättre och bättre. På latinlinjen läste vi första året 2 vtr matematik, och den gamle trötte lektorn sa nästan varje lektion: "Vad har jag gjort för ont här i livet för att behöva undervisa latinare i matematik?" och ingen i klassen fick högre betyg än B = godkänd – men det bekymrade ingen förrän vi skulle söka vidare!

Sommarloven under gymnasietiden tillbringade jag som kocka på ångbåten ORSA på Siljan. Ångbåtarna bogserade timmer från Mora till Leksand, och 7 man jobbade i skift dygnet runt. När skepparen frågade min pappa om inte "dotra" ville jobba som kocka, skrattade pappa gott. "Hon skulle ta livet av er, sa han, hon har aldrig bott hemma tillräckligt länge för att lära sig laga mat!" Men skepparen vädjade att jag i alla fall skulle försöka, om inte annat kunde jag diska och plocka undan efter dem, och de skulle hjälpa mig på alla sätt. Det blev några härliga och lärorika somrar. Vi hade en islåda på däck för färskvaror, men när isen tog slut under röt månaden möglade det mesta. Men det var bara att skära bort det värsta, och ingen blev någonsin sjuk! På min båt tyckte alla om fisk, och ofta signalerade en mötande båt att de ville byta en lax mot en korvring (oavsett om korven var möjlig!) När vi passerade Hjortnäs brygga, där det var dans på onsdagskvällarna, beordrade skepparen någon i besättningen att "ro iland kocka – men se till att hon är tillbaka senast kl. 23" – han kände ansvaret inför min pappa, och var som en morfar för mig. Han tilltalade mig alltid med "hon", och jag kände mig hedrad av det!

Sista året på gymnasiet fick vi tala med en yrkesvalslärare i hela 20 minuter! Jag var mycket intresserad av handarbete och klädsömnad – i trean på gymnasiet gick jag en kvällskurs i klädsömnad och tillskärning, men det fick man som gymnasist inte göra utan skriftligt tillstånd från rektor och klassföreståndare, det kunde ju ta tid och krafter från

studierna! Handarbetslärare, som det då hette, var alltså ett yrkesval som låg nära till hands. Men yrkesvägledaren protesterade: Vilket slöseri med studentexamen, sånt kan du syssla med på fritiden. Med dina utmärkta språkbetyg (A i svenska och engelska, a i tyska, franska, spanska och latin) ska du läsa språk på universitetet och bli språklärare eller möjligen postassistent! Jag kände inte alls för universitetsstudier, var ganska skoltrött, men lydigt sökte jag till Posten, åkte till Stockholm för lämplighetstest – och blev antagen till postassistentutbildningen! Men när jag fick klart för mig att utbildningen innebar praktiktjänstgöring på många olika ställen backade jag ur – jag orkade inte tänka på att bo i kappsäck och hyresrum runt om i landet under flera år.

Just då behövde min moster i Moskosel en telefonistvikarie för en barnledig. Jag tog då ett "sabbatsår" och arbetade som telefonist i Moskosel. Jag bodde hos mormor och moster, arbetade i ett härligt kamratgång och fick lön med kallortstillägg – jag trivdes mycket bra och efter 1,5 år kände jag mig lite sugen på att börja läsa igen! Min bästa vän från gymnasiet, Solveig, hade valt "småsem" = småskollärarutbildningen, direkt efter gymnasiet och gjorde reklam för den: "Sök hit så får du överta min lägenhet, du kommer att gilla det", sa hon. Så jag sökte och kom in, dock med ett stort frågetecken för mitt B i matematik! Inträdesprovet var "berättande" och "beskrivande" – jag minns att jag skulle beskriva en säkerhetsnål under 5 minuter. De som inte hade studentexamen tentade i tre dagar i olika ämnen.

Tillsammans med 3 klasskamrater hyrde jag den lägenhet vid Faluån, mitt inne i centrum, som Solveig hade haft, och började på Seminariet hösten -59. Musiken var mitt svåraste ämne, eftersom jag inte hade lärt mig att spela något instrument. Vi måste tentera på 30 koraler (Lilla koralboken) och jag satt kväll efter kväll i de små orgelcellerna högst upp under seminarietaket och tränade. Mina snälla föräldrar skaffade ett piano för att få se mig hemma någon gång, så jag satt och tränade på helgerna också. Men jag upptäckte snart att orgeln har en fördel framför pianot: Den låter medan man funderar på var man ska trycka nästa gång! Tack vare vår underbara musikdirektör, som inte krävde att jag skulle kunna de psalmer som jag tidigare tentat av, blev jag godkänd. Hon sa uppmuntrande: "Jag vet hur mycket arbete ni har lagt ner på detta, och ni har en stark och bra röst, så ni

kan spela melodistämman och sjunga så går det säkert bra. Och det viktigaste är ju att barnen tycker att det är roligt att sjunga!”

UÖ = undervisningsövningar, var inklämda mitt i schemat, så det kunde bli så att man kom rusande till sin övningslektion efter ett gymnastikpass eller 8 km på skidor. Övningsskolan låg på seminarieområdet. Textilslöjd skulle vi kunna undervisa i, och vi fick göra pärmar med prover och anvisningar för alla tänkbara slöjddetaljer: tummar, hälar, fickor, monogram, hålsöm m.m. På våren i tvåan skulle alla sy en sommarklänning i bomullstyg, och alla sömmar skulle kastas för hand – snyggt! – för vi kunde ju inte räkna med att träffa på symaskiner med sick-sack-söm varsomhelst. (Det fanns en sådan på seminariet!)

Engelska stod inte på schemat för småskollärlinjen, men vi var några studenter i klassen som bad att få delta i folkskollärlinjens engelska. Efter många turer fick vi tillstånd till detta, men det måste ligga utanför vårt schema och vi fick gå upp som privatister och betala avgift för att få vår behörighet. Det var ju totalt onödigt att småskollärare skulle kunna undervisa i engelska!

Första året fanns Trädgårdsskötsel med på schemat, men sedan togs det bort. Andra året hade vi några två-veckors praktikperioder, och jag minns speciellt en liten byskola, en 1-2:a med en härlig atmosfär. Så ville jag ha det i framtiden, en liten byskola med lärarbostad och hund. Gärna en rottweiler, som vi hade i min barndom. De två seminarieåren var en härlig tid, med mycket fin gemenskap i klassen. Eftersom vi var fyra stycken i vår lägenhet blev den en naturlig samlingsplats – och på Torget utanför fanns det en korvkiosk. Vi fyra hade ganska olika rytm när det gällde att plugga inför prov: Jag har alltid varit morgonmänniska, och gick upp tidigt (ca kl 4) för att läsa när hjärnan fungerade som bäst. Då kunde jag säga godnatt till den som suttit sedan sena kvällen – och de andra två var mittemellan! Men det fungerade bra och vi störde inte varandra.

När vi tog examen i juni -61 bestämde vi oss för att hålla kontakten via cirkulärbrev. Äldre och erfarna kollegor log milt och sa att så gör ju alla, men det fungerar aldrig mer än något år, sen blir den liggande hos någon. En tjock skrivbok med svarta pärmar inköptes och klasslistan i bokstavsordning klistrades på insidan – med förmaning att genast meddela till den som stod före i alfabetet om man ändrat adress –

Äppelplockning under en lektion i trädgårdsskötsel på seminariet 1960. "Var försiktiga, tänk er att det är ägg ni hanterar", sa läraren.

Lillemor med sina föräldrar vid småskollärexamen 27 maj 1961.

eller namn! Högst 3 dagar fick man ha Boken innan den sändes vidare (många fick dåligt samvete för att det tog längre tid) Portot var då 75 öre! BOKEN (som nu är flera böcker) lever vidare ännu efter 37 år, fylld med skolerfarenheter, bröllopsfoton, bebisar och slutligen barnbarn och dödsfall. Vi har träffats vart 5:e år – och efter 30-årsjubileet vartannat år, och känner ännu den varma gemenskapen. (Jag bifogar några utdrag från mina egna brev de första åren – tiden medger inte mer!)

1960 fick jag sommarjobb som turistguide Siljan Runt, men fick snart erbjudande att vara reseledare på veckoturer till "Norges Fjäll och Fjorlar". Det var ett härligt arbete, som jag fortsatte med varje sommar ända tills jag gifte mig. Utöver Norge blev det också Hollandsresor på påskloven och några resor till Mainau – men Norge var bäst! Norgeresorna började i Stockholm på söndagmorgon och återkom dit på lördagkväll – och så iväg nästa morgon igen!

Åter till 1961, när vi alla examinerades som småskollärare. Världen stod öppen, det var gott om jobb. Det var i skarven mellan småskola

– folkskola (åk 1-2, 3-6-7) och grundskola lågstadium – mellanstadium (1-3, 4-6) och det fanns "folkskoletreor", dvs. man fick samma lön som en folkskollärare för att undervisa i trean, eftersom många folkskollärare fortfarande gjorde det – och löneskillnaden var stor! Därför sökte jag, och fick, anställning i Kärrgruvans skola, Norbergs kommun, med löfte om lägenhet – precis vad jag ville ha, inga problem! Och min engelska behörighet var ett stort plus.

När jag kom dit fanns det dessvärre ingen lägenhet, så jag inkvarterades i ett rum i ett ruckligt pensionat med tinnar och torn och många underliga hyresgäster! När jag äntligen fick min efterlängtade lägenhet, min första egna, hjälpte mina föräldrar mig med möbler och utrustning. Bl.a. fick jag skivor till en bokhylla, som vilade på gula tegelstenar. Jag hyrde en TV, som var försedd med en automat för enkronor. Hyran var ca 100 kr/mån, och om jag inte tittade för den summan fick jag betala extra. Oftast gick det jämnt ut, man valde program och såg till att alltid ha enkronor till hands så att inte TV:n plötsligt slog av mitt i ett program som man ville se!

BOKEN november 1961:

"Sommaren tillbringade jag som reseledare och guide på veckolånga resor till "Norges Fjäll och Fjorlar" – tröttsamt, lyxigt, kul, jäktigt och underbart vackert, även vädret i stort sett. Sålunda bortskämd med lyxhotell blev det ju något av en chock att frampå höstkanten hamna i ett 7:e klassens pang i Norberg, p.g.a. brutna lägenhetslöften. Mina klagorop och hotelser mot ansvariga kommunala individer blev allt våldsammare, så de fann snart för gott att evakuera Prostgården och hysa in mig där för att få lite andrum (fast egentligen var prostfamiljen, som var släkt med rektorn, på Italiensemester!) Så småningom randades dock 1 okt, då jag fick den minsta lägenhet de kunde uppbringa, en rymlig tvåa. Övriga förslag var 5, 4 eller 3 rum, och visst tar jag stor plats men... Läget är centralt och bra, vid Posten i Norberg, men avståndet till skolan i Kärrgruvan är ca 4 km, vilket jag idogt avverkar per cykel. Naturligtvis drömmer jag om ett mer självgående kommunikationsmedel, som t.ex. en bil, och jag samlar envist på kistbotten för att så snart som möjligt kunna förverkliga drömmen. Med allmänna kommunikationsmedel

kan man från Norberg på rimlig tid bara komma till en enda plats på jorden och det är Fagersta – inte precis ett ställe man längtar till! Till Leksand (11 mil!) tar det 7 timmar, varav 2 tim. väntan i den underbara järnvägsknuten Snyten – inte ett hus eller människor inom synhåll! Någon frågar sig kanske vad som egentligen drivit mig till denna avkrok, och till en trea, fast jag alltid på sem. sa ”vad som helst men inte en trea”. Svaret är enkelt och krasst: pengar! Jag har nämligen en folkskoletrea plus 10 vtr engelska, och det kunde jag inte motstå! Men nog är det jobbigt, det tar ett par timmar varje kväll bara att rätta böcker, och hembygden kan väl göra vem som helst gråhårig, eller hur? Mina barn är rara men ”livliga”, kommer från två tvåor och antalet är ständigt skiftande men ca 30. Hittills har 4 flyttat och 5 kommit nya, jag har aldrig förut vetat att dessa trakter befolkades av nomader! Det är besvärligt, för de har haft olika böcker, metoder och skrivstilar m.m. och hunnit olika långt. Några är finnar med utpräglade språksvårigheter. Jag har redan givit upp alla ambitioner ifråga om kunskaper och inriktar mig på att bibringa dem hyfsning och stil först och främst – det ligger ju bättre till för mig än exv. geografi! En av mina raringar förkunnade häromdagen att han en gång i tiden trott att gamla fröknar var mycket strängare än unga, men den illusionen hade jag minsann berövat honom! Apropå det så skäms jag nästan när föräldrar säger att det är så bra att barnen fått en ung fröken! Fattar de inte hur mycket erfarenheten betyder? Hos mig är ju deras barn bara försökskaniner!”

BOKEN augusti -62:

”Gott Nytt ÅR allesammans! Nej, jag är inte tokig(are än vanligt) men håller ni inte med om att det känns mycket mera som årsskifte när en ny hösttermin börjar än i januari – på vilken sida om katedern man än befinner sig? Tänk att man är veteran inom yrket nu, med ett helt långt läsår bakom sig, med examen och allt (varvid jag naturligtvis spelade fel på psalmen, men det gjorde väl bara att ungarna kände sig hemmastadda!) Som sy-

nes är jag tillbaka i gamla Norberg, trots allt. Jag återvände från mitt Norgeflängande – samma jobb som förra året- i söndags, så jag har inte sett mycket av gamla Dalom i sommar. Hursomhelst så känns det betydligt trevligare att börja i år än i fjol, tycker jag. Man känner sig mera varm i kläderna, och det är skönt att vara kvar i samma skola, där man är hemmastadd och bekant med både kollegor (fast det är över 20 nya i kommunen!) och ungar. Jag har en trea i år också, det är ju bra att få användning för de hembygds kunskaper, som efter stora mödor i fjol förhoppningsvis fastnade lite bättre i mig än i ungarna! Och nu har jag fått belöningen för förra årets jätteklass. Jag har nämligen 14 nu, och änglar allihopa tror jag, jag måste titta om dom är inne, det hörs inte! Så jag ser med tillförsikt fram mot ett tämligen lindrigt läsår – peppar, peppar förstås, men massor av bokrättningsstimmar måste ju i alla fall bli lediga. Engelska fick jag dessvärre i den större och bråkigare sexan (det är ett par ligister som röker, svär och slåss t.o.m. på timmarna ibland), men det ordnar sig nog. Dessutom i min gamla klass, fyran, och det ska bli kul dels att hålla kontakten med dem och dels att se hur det ska gå att börja med engelska så tidigt.”

BOKEN januari -63:

”Jag mellanlandade hemma för att rusa iväg på ett sammanträde, men där låg Böckerna på golvet och väntade, så jag försjönk i läsningen och glömde allt annat, inkl. sammanträdet. En telefonsignal och en ilsken röst återkallade mig till ordningen, och påminde om att det var jag som hade alla papper, och alltså var oumbärlig. Vi – d v s. alla treans lärare – fick redan vid förra årets pedagogdagar i uppgift att utarbeta en hembygdsbok för Norberg, och om jag hade fattat vilket jobb det skulle bli så hade jag nog försökt protestera. Vi jobbade ganska energiskt hela förra läsåret, men blev långt ifrån färdiga, och i år fick treans lärare i uppdrag att fullfölja verket. Nu råkar ju jag ha en trea även i år, och är alltså den enda ”överlevande” av förra årets grupp, och förväntas veta det mesta och hålla i alla trådarna till detta

imponerande verk! Men faktum är att jag har blivit riktigt intresserad på kuppen, och tycker att hembygden är riktigt kul och inte alls särskilt besvärlig. Om nu bara stencilsamlingen blir klar nån gång så kommer framtida Norbergslärare att få det riktigt bra förspänt i det avseendet. I december gjorde vi förresten ett mycket trevligt studiebesök i en gruva. Vi var ett tiotal Fröknar som åkte ner i ett gruvschakt tillsammans med den gruvförmän som guidade oss då stannade plötsligt hissen på 87 m djup! Förmannen försäkrade energiskt att det inte var någon fara, den skulle snart komma igång igen, men vi såg ju att han blev mer och mer nervös, så vi satte igång att sjunga hela vår repertoar av jul- och Luciasånger! Akustiken var perfekt och det lät faktiskt riktigt bra. Den stackars mannen blev lugnare, och efter en dryg halvtimme gnisslade hissen igång igen. Poängen i historien är förmannens förklaring när vi väl stod på fast mark igen: Han oroade sig inte alls för hissen, men desto mera för den fasansfulla risken att få tio tjutande och hysteriska fruntimmer att to hand om! Mina förhoppningar vid höstterminens början om ett lindrigt läsår har verkligen infriats – det känns underbart att inte ha mer än 32 vtr. Jag behöver nästan aldrig ta hem böcker och rätta, utan hinner med allt på timmarna. Mina 13 små änglar är helt fantastiska, ordentliga, duktiga, snälla och jämna. En sån klass får man inte mer än en gång i sitt liv, säger äldre kolleger, men det är ju ändå roligt att veta att de finns! Och tänk så mycket roligt pynt man kunde göra före jul, när man inte hade 30 skrikhalsar omkring sig!”

BOKEN september -63:

”Nertyngd av flera kilo papper, och lika tunga föresatser att genast sätta igång med dem, möttes jag vid hemkomsten av denna kära lektyr, så då kan ni nog ana vad som lämnades åt sitt öde! Apropå papper, så har jag undrat om det bara är denna kommun som drabbats av dessa evinnerliga blanketter om allting? Nu är det snart bara mor- och farföräldrars ögonfärg som inte ska finnas med på en särskild blankett! I år är det värre än någonsin, pga. Grundskolan och en ny rektor, som inte hunnit sätta sig in

i eländet, så ingen vet hur något ska göras, bara att det ska göras, och det illa kvickt. Men det kan ha sina sidor att omedelbart, enl. anvisningarna, inlämna fullständiga uppgifter om en unge som 1) har tappat betyget, 2) inte vet var han senast bodde eller gick i skolan eller 3) när han är född. Uppmanad att till följande dag ta rätt på allt det där hemma kom han med upplysningen att den enda som visste något var pappa, som var i Stockholm och väntades hem om 14 dagar. Man kan ju tycka att mamman borde ha reda på födelsedagen, för hon måste ju nästan ha varit med då... Men det beror säkert på språksvårigheter, så jag bad en av de finsktalande flickorna i sexan att gå dit och intervjua henne, så kanske Skolkontoret kan få dessa livsnödvändiga uppgifter. Med risk för att verka tjatig måste jag meddela precis samma sak som förra året: Jag är kvar i Norberg, och jag har fortfarande en trea+eng. i Kärrgruvans skola! Jag medger att det kan verka tokigt att ha samma klass tre år i rad, men det är mycket praktiskt också. Man kan ju kurserna nästan i sömnen och har alla stencilerna kvar. Eftersom jag alltså har det ganska lindrigt så har jag beslutat att "samla på kistbotten" genom 6 övertimmar+engelska i Tekniska Aftonskolan ett par kvällar i veckan."

Norberg var då en livaktig kommun med intensiv aktivitet i gruvorna och många byskolor. Jag kom till Kärrgruvans skola, ca 4 km från centrum, en Aa-skola 1-6, med paralleller i några årskurser. Kollegiet bestod av ett 10-tal lärare, mest medelålders och äldre, och de tog mycket väl hand om nykomlingen. Speciellt välkommet var att jag kunde ta engelskan på mellanstadiet. Första året hade jag all engelska i åk 4-5-6 förutom min stora trea, men bytte bort några timmar till en kollega för att det inte skulle bli alltför många timmar (bara 37!)

De första åren hade vi ingen gymnastiksal, utan det var "uteverksamhet" när vädret tillät. Brännboll, förstås, och promenader i omgivningen. Jag minns att jag blev stel av skräck när jag fick klart för mig hur många djupa gruvhål som fanns i skolans närhet, helt utan stängsel eller varningsmärken. Men mina luttrade kollegor tröstade mig att inget hade hänt och säkert inte skulle hända heller. Men nog var det lite oroligt att "promenera" med 30 livliga barn i den miljön.

En gång hade vi en studiedag då vi fick lära oss "klassrumsgymnastik", och nästa dag ville jag praktisera detta i min klass. Jag låg på magen på katedern med händerna runt fotlederna och barnen gjorde likadant på sina bänkar. Det kallades "Vikingaskepp". Då knackade det på dörren och in kom den fruktade INSPEKTÖREN! Tala om att känna sig i underläge, där jag tittade upp från katedern. Och barnen, som var uppfostrade att resa sig och hälsa när en vuxen kom in i klassrummet låg också kvar, helt förvirrade! Men Inspektören blev så välvilligt inställd när han förstod att lärdomarna från pedagogdagen blev använda, så han var som ett solsken resten av dagen! Inspektörerna var på den tiden mycket ovälkomna gäster. De beordrade fram "klass-boken" och kontrollerade att den var riktigt ifyllt, och att man hade gått igenom de moment som förväntades för den klassen vid den tiden på året – och skrivit in det. Sedan tittade han på schemat och konstaterade att där stod "modersmålet" kl. 13.00 – 13.40 – men VARFÖR sitter då en elev och räknar i stället?!

Elevantalet skiftade ständigt, pga behovet av arbetskraft i gruvorna. Många finländare kom dit, de arbetade ofta ett skift i gruvan och ett i skogen och bodde uselt men billigt för att kunna återvända till Finland. Kvinnorna fick inga jobb och lärde sig heller ingen svenska, så barnen fick tjänstgöra som tolkar så snart de hade lärt sig lite svenska. 2-3 år stannade de flesta, så pass att barnen hade lärt sig lite svenska och glömt bort det mesta av finskan, så de hade det lika jobbigt när de kom hem igen. Ingen hemspråksundervisning eller SFI förekom ju, så det var bara att hjälpa dessa elever så gott det gick, ofta med någon äldre elev som tolk. Och vi lärare lärde oss ju en del finska på köpet!

Jag blev kvar i Kärrgruvans skola i tre år, hela tiden i åk 3. Eftersom jag väldigt gärna ville spara ihop till en egen bil (de 11 milen till Leksand tog 7 timmar med tåg!) åtog jag mig också undervisning i Teknisk Aftonskola, svenska och engelska. Det var väldigt stimulerande, med vuxna människor som ville lära sig mera. Men när jag fick min första lön därifrån visade det sig att jag som småskollärare bara fick ca hälften så mycket som en student utan vidare utbildning. Min tillsynslärare i Kärrgruvan, som också var rektor för Tekniska Aftonskolan (typ Komvux) blev upprörd över detta och skrev till Överstyrelsen för Yrkesutbildning (eller vad de hette) och begärde att jag

”med bortseende från min småskollärarytbildning” skulle få samma lön som en student – och det fick jag!

Så småningom kunde jag köpa min efterlängtnade bil, en beg. Volkswagen för 2000 kr. Vilken lycka att kunna ta sig fram för egen maskin! Den kalla vintern blev problematisk, det fanns inte motorvärmare, så när kvicksilvret kröp ner under -20 ställde jag väckarklockan på 02.00, drog kappan över pyjamasen och körde ett par varv runt kvarteret, inga större problem tyckte jag. Men en gång råkade jag komma in i en poliskontroll, och naturligtvis hade jag inget körkort med i denna mundering. Det var trafikpoliser från Västerås, men lyckligtvis kände jag igen en polis som var gift med en kollega, så han sa helt lugnt: ”Henne kan ni bara släppa iväg, hon är lärarinna!” På väg till Norberg från Leksand en mycket tidig måndagsmorgon i oktober -63 körde jag av vägen i en kurva. Jag bromsade för en räv, och sladdade på den hösthala vägbanan (BOKEN 4) och fick gå med gipskorsett i 2 månader och börja spara till en ny bil!

BOKEN mars -64:

”Min trea är snäll och rar, men mycket ojämn. Många har språksvårigheter och hinner knappt lära sig svenska någorlunda förrän det är dags att flytta ”hem” till Finland igen – och då har de antagligen glömt mycket av finskan också. Det var 21 elever från början, men nu återstår bara 15 – men den starka decimeringen beror inte på att jag handskas vårdslöst med dem, eller dränker dem, som en mamma tycktes tro. Hon ringde när vi skulle till Avesta och bada och sa att hennes son skulle stanna hemma för hon ville inte ha honom dränkt! Det är så kul att höra vad ni alla har haft för er. Mina egna förehavanden har varit lite våldsamma, och även om ryktet tycks ha spritt sig rätt väl så kan jag ju berätta hur det gick till. Det var en tidig oktobermorgon med hala löv på vägbanan som jag lämnade vägen i en kurva och begav mig ut i periferin, snurrade runt ett antal varv för att slutligen hamna på hjulen igen, vänd åt rätt håll. Jag kunde snart konstatera att min kära bil inte längre såg ut som en bil, men på mig själv var det inget fel – trodde jag! Jag tog mig något försenad till skolan och väntade på den chock som alla sa

måste komma. Nästa dag gav jag efter för det allmänna tjetet och uppsökte lasarettet för att röntga ryggen, som förutom ett otal blåmärken var det enda som kändes. Läkarna förebrådde mig allvarligt för att ha gått omkring med spräckta ryggkotor mer än ett dygn utan att söka läkare, men jag förklarade att om man deltagit i gymnastikundervisningen på Falusem i 2 år så har man känt sig åtskilligt mer mörbultad utan att söka läkare! Sen bars jag i säng och fick inte röra en fena på en vecka. Därefter ambulans till Västerås lasarett, där jag blev omsorgsfullt inpackad i 9,3 kg gips, från hakan och ner på låren, som en tunna! I detta skavande, tyngande pansar skulle jag gå sjukskriven 6-8 veckor. men då protesterade jag. Jag kunde knappast sitta och inte alls sova, och blotta tanken på att gå sysslolös och ha tid att känna efter hur obekvämt det var fick mig att rysa. Doktorn sa att ryggen var så väl inpackad att den inte kunde skadas, men att jag knappast ens med en envishet värre än Satan själv (han sa så!) skulle orka med mer än högst halvtid – men jag fick försöka som jag ville. Så jag kastade mig direkt in i mina 37 + 8 vtr och blev precis efter beräkning tillräckligt trött för att glömma bort skavsår och obekvämlighet och lära mig sova hur gott som helst. Och ungarna var förtjusta över att få knacka på Fröken och höra henne använda sig själv som trumma! Jag fick låna ett par mammaklänningar av en kollega som just fått barn! När jag sen slapp ur pansaret fram emot jul så saknade jag det nästan, och kände mig "ack som ett fjun så lätt"! Men jag kände mig mycket mer invalidiserad av bilbristen än av skadorna, så nu är jag lycklig – och fattig! – bilägare igen, och denna gång är den hel-försäkrad! Ja, så nalkas alltså slutet på min Norbergstid, och som så många andra drar jag mig tillbaka upp till Dalom igen. Det blir en 1-2:a i Tällbergs skola, och efter jul antagligen den härliga bostaden där också. Men jag tänker känna mig för lite först, om jagtrivs och klarar av b-formen och så små barn. Det känns riktigt ruskigt när man bara haft de "stora" treorna, det är ju i alla fall en väldigt lättsam och bra klass. Tips och råd betr. 1-2:an mottages med stor tacksamhet – i gengäld kan jag erbjuda tonvis med stenciler för treans hembygd. Ett riktigt trevligt slut på denna termin och ett skönt sommarlov önskar jag er alla!"

På våren -64 utlystes en ordinarie tjänst i Leksand, i Tällbergs skola. Jag var ganska tveksam, för jag trivdes ju bra i Norberg, men det var ju också lockande att komma upp till Dalarna igen, så jag sökte och fick tjänsten. Det fanns en bostad i skolan, men den första terminen bodde jag i ett hus hos mina föräldrar i Leksand, för att känna mig för. Jag var nog ganska orolig för allt detta nya: ny skola, nya kollegor, b-form, etta, tvåa.

Tällbergs skola byggdes 1919, en herrgårdsliknande, högt belägen byggnad, som omnämndes i K: E: Forslunds "Med Dalälven från källorna till havet" som "en av de fulaste byggnader vid Siljan". I bottplanet fanns fyra klassrum, varav ett användes som gymnastiksal (ca 7 x 8 m) På andra våningen två enrumslägenheter (för småskollärare och städerska/vaktmästare) och två trerumslägenheter för folkskollärare. Bostaden ingick ju tidigare i löneförmånen, så att ett gift folkskollärarypar disponerade två trerummare, medan en gift småskollärare bara hade ett rum och kök. I källarplanet fanns kök och matsal (från början vaktmästarbostad) och träslöjdsal, tidigare klassrum. I matsalen fanns skåp för syslöjden, som inte kunde börja förrän maten var undanstökad. En symaskin fanns.

Tällbergs skola

Det var tre klasser, 1-2, 3-4 och 5-6 och en lärare i varje klass. Varje lärare hade alla ämnen i sin klass, men 3-4:ans och 5-6:ans lärare kunde byta timmar pga engelskan. I 1-2: an var det 28 tim. oavsett antalet elever, och många grupptimmar. Dagen kunde se ut så här: 2 lektioner tvåan ensam, 2 lektioner tillsammans, två lektioner ettan ensam (eller tvärtom.) Det betydde "sovmorgon" för den ena klassen varannan dag, och att sluta efter maten varannan dag. Förskola fanns inte förrän mitten på 70-talet, då var den frivillig och barnen fick åka flera mil om dagen för att kunna delta. I de första klasserna jag hade i Tällberg kom barnen från många olika byar och hade aldrig träffat varandra eller fröken förrän de kom till uppropet. Speciellt de som inte hade äldre syskon var mycket blyga och förskrämda.

De första månaderna tyckte jag att allt var svårt: b-formen, läsinläringen, de små ettorna och den nya miljön, men det dröjde inte länge förrän jag insåg att b-formen, med rätta förutsättningar är mycket bra, både för elever och lärare. Efter några år kunde jag inte tänka mig att klara av att ta emot en ren etta på hösten! Speciellt om man själv har haft tvåan året innan får man väldigt mycket hjälp av dem. De känner sig stora och viktiga och gör allt för att gå före med gott exempel och ta hand om "dom där stackarna som är så små"! De flesta av föräldrarna hade ju själva gått i b-skola, och var mycket positiva.

BOKEN juni -65:

"Så är det då sommarlov igen, bara examen kvar för min del, och i Tällberg har vi riktig gammaldags examen med lektioner, och till slut musikuppvisning och prästtal gemensamt för alla. Björkar i och utanför skolan och liljekonvaljer på bänkarna. Visst är det väl lite rörigt och jobbigt med examen, med allt vad det innebär av förberedelser, men jag tycker ändå att det vore synd att to bort den helt – åtminstone i såna här små byar, där den är en högtidlig och stämningsfull inledning till sommaren för nästan hela byn! Sen bör det förstås vara åhörardagar också, minst en per termin, så att föräldrarna får se lite av skolans vanliga vardagsarbete också. Det ska bli riktigt kul att få fortsätta med samma barn ett år till, dvs. med hälften av dem. De första månaderna i höstas var jag helt övertygad om att jag hade tagit

mig vatten över huvudet med min 1-2: a. Efter de stora, lättsamma treorna fick jag nu plötsligt tre nya okända hemskheter att handskas med: 1) b-formen, 2) en etta, 3) en tvåa! Burr! Det var ruskigt svårt den första tiden, innan ettorna kunde nånting alls och tvåorna och jag själv obetydligt mer! Men nu är jag hel-frälst för b-formen, jag tror att den är väldigt bra för barnen, som får lära sig att ta hänsyn och hjälpa varandra – men även strunta i varandra när så behövs! Och tänk så mycket ettorna lär sig av tvåorna rent automatiskt. Nu har jag ju haft en idealisk klass att acklimatisera mig på, 7 i ettan och 8 i tvåan, men nästa år blir det 14 nvbörjare. Men nu först ett långt och härligt sommarlov, med mitt vanliga reseledarjobb i Norge, och ev. Österrike – Bodensjön.”

Jag tror att vi som var lärare på 70-talet fick uppleva det allra bästa av skolan. Både barn och föräldrar upplevde skolan som viktig och bra. Föräldrarna hade förtroende för skolan och lärarna, och barnen fick redan hemma lära sig respekt för vuxna. Åhörardagar infördes någon gång i mitten på 70-talet, tror jag, men inte utan protester från framför allt de äldre lärarna. ”Har vi examen ska vi inte behöva ha åhörardagar också!” Själv hade jag inget emot att föräldrarna kom till klassrummet, men det blev ju ganska trångt när 20 – 30 vuxna samtidigt skulle rada upp sig kring väggarna, och inte blev det precis ”skolans vardag” de fick se. Barnen var både blyga och intresserade av alla dessa vuxna, så arbetet gick trögt. Dessutom var det oftast några barn som inte hade någon anhörig där, och kände sig utpekad. Jag tänkte att det vore bättre om vi hade flera besöksdagar utspridda över läsåret, så att inte alla kom samtidigt, men det skulle dröja länge innan vi kom så långt att föräldrar helt spontant kunde komma till klassen och vara en resurs – inte bara för sitt eget barn!

På 60-70-talet var det otänkbart att en lärare ringde till föräldrarna och bad om hjälp, t ex på en friluftsdag. Att ta hand om barnen under skoldagen var lärarens jobb – även att gå ut i skogen eller åka skidor med 25 – 30 barn. Varken lärare eller föräldrar ifrågasatte detta. I gengäld kände föräldrarna (inkl. mormor/ farmor) ansvar för att barnen gjorde sina läxor och fick tillräckligt med sömn och frukost.

Från slutet av 80-talet hade vi klassombud i alla klasser. Från bör-

jan var många livrädda för att bli valda, men allteftersom åren gick och man upptäckte att det inte var så väldigt krävande (klassombuden skulle ju inte göra allt själva, utan vara en länk mellan skolan och resten av föräldrarna) blev det lätt att få frivilliga som klassombud. Redan i lekis valdes klassombuden till ettan, och det var kutym att ingen satt mer än två år, och bytena "saxades" så att i varje klass fanns en "gammal och en "ny". Jag tyckte att det var en utmärkt hjälp för mig att vid behov kunna kontakta en eller två personer i.st.f att själv ringa runt till ett dussin föräldrar för att få hjälp med en utflykt eller ett tandläkarbesök.

De senaste åren hade vi Förvaltningsråd (ca 3 ggr per termin, med au en vecka före) Där satt rektor som ordförande, 2 föräldrarepr. och repr. för lärare, fritidspersonal och övrig personal (bespisning, lokalvård). Vi hade tur med att ha positiva föräldrarepresentanter, och det fungerade bra – men det var ytterligare konfererande och protokollsskrivande! Från nästa år tror jag att det ska kallas Brukarråd, och skillnaden är att det blir flera föräldrarepr. som ska ha större inflytande, bl.a. på ekonomin. Jag har svårt att tänka mig att dessa föräldrar (som ju också är yrkesarbetande) ska ha tid och ork att sätta sig in i allt detta.

Jag har suttit i Förvaltningsrådet, och även varit skolans skyddsombud i flera år – inte av fackligt intresse, utan för att man på en liten skola måste dela på uppdragen så att det blir någorlunda rättvist!

Åter till 60-talets slut och privatlivet. 1965 kom Ola Nordahl, född och uppvuxen i Helsingborg, till sin första tjänst som mellanstadielärare i Siljansnäs, som då var egen kommun. Vi träffades på en kurs i "Tal-och röstvård", och jag visade honom runt i Siljansbygden. Vi förlovade oss i Oslo nyårsafton 1966 och gifte oss i Leksands kyrka 17 juni 1967. Mina elever paraderade utanför kyrkan. Ola var intresserad av spec.undervisning, och för att komma in på spec.lär.utbildning krävdes praktik från spec.klass. Leksand hade just då ingen ledig spec.tjänst, så vi bestämde oss för att flytta någonstans.

Malung tog emot oss med öppna armar – 2 utbildade lärare som frivilligt kom till glesbygden! Jag fick en 1-2: a med 9 elever i Tällbys skola, 2 km från centrum, och lärarbostaden i ett fristående hus på skolgården renoverades för oss. Vi fick själva bestämma färger och ta-

peter. Ola fick en hjälpklass i Centralskolan. Av Olas föräldrar fick vi en fin dubbelsäng i bröllopspresent. Den levererades direkt till Malung och vi förstod genast att det inte fanns en chans att få den stora madrassen uppför den vinklade trappan till sovrummet på andra våningen. Men efter noggranna mätningar fann vi att det möjligen skulle gå att klämma in den på diagonalen genom sovrumsfönstret – och det gick, med hjälp av rep och vänliga grannar!

Lärbostaden var ett tvåvånings parhus och i den andra delen bodde Arne, som var lärare i 5-6: an, med hustru Ulla och två barn. På f.m.rasten väntade alltid kaffe i köket hos Ulla, med uppsikt över skolgården genom köksfönstret. 3-4:ans lärare Erik gjorde sitt sista år före pensioneringen (hans fru hade haft 1-2: an före mig i många år). Han var lugnet personifierad. och pipan var hans ständiga följeslagare. Vi hade olika signaler för att få in barnen efter rast: jag klingade i skolklockan, Erik visslade i visselpipan och Arne busvisslade – och alla barn visste precis vilken signal som gällde.

Jag kom nog till Tällbyn med vissa omvälvande idéer. Jag märkte att de "duktiga" barnens enda extrauppgifter hade varit att "rita". En flicka hade 63 teckningar i sin pärm med nästan samma motiv: hus, flaggstång, sol, ev. katt. Jag ringde genast till rektorn och krävde att få beställa böcker och materiel (bredvidläsning, tyst läsning, Palinspel m.m.) och det var inga problem. Det var rena julafton när vi packade upp paketen! Min kollegas son Ivar var 6 år, och eftersom han bodde på skolgården och lekte med skolbarnen längtade han ju efter att få vara "skolbarn" också. Han fick förstås gärna (utan formaliteter) vara med som tionde elev i min klass – något som han än idag minns med glädje.

Jag minns en episod från den första tiden i Tällbyn, då två elever från 5-6: an utan att knacka ramlade in genom min klassrumsdörr och sa "Vi ska ha bandspelaren". Jag pekade på dörren och sa: "Ut härifrån och visa er inte förrän ni vet hur man uppför sig och knacka på dörren först!" Min kollega berättade sedan att de stackars pojkar kom tillbaka till honom och sa "Hon däruppe är ju inte klok, dit går vi aldrig mer!" Vilket gav honom en anledning till en lektion i hyfsning och uppförande. "Det finns fler än "hon däruppe" som uppskattar folk som kan uppföra sig ordentligt", sa han.

Vi var inställda på att fortsätta i Malung även nästa år, men i april

ringde rektorn i Leksand och sa: "Nu ska ni komma tillbaka. Ola får en hj.7-8 och du har din tjänst i Tällberg, och bostaden är ledig". Så vi flyttade till lärarbostaden på andra våningen i Tällbergs skola, och Ola pendlade de 13 km till Leksand. I dec.1969 föddes vårt efterlängtnade barn – en flicka som dog under förlossningen pga. att navelsträngen snurrat sig runt hennes hals. Jag mådde bra under hela graviditeten, jobbade till ett par veckor före förlossningen och allt var perfekt – men ändå blev det fel. Det var ett hårt slag för oss alla. Vi hade gjort i ordning allt i lägenheten – kläder, vagga m.m. och mina föräldrar erbjöd sig att åka dit och plocka undan allt så att jag skulle slippa se det när jag kom hem. Men jag ville göra det själv, tillsammans med Ola, och även om det var smärtsamt så tror jag att det var det rätta sättet att bearbeta sorgen.

Nästa slag kom bara ett halvår senare, då min älskade pappa dog i hjärtinfarkt, bara 59 år gammal. Vi hade länge funderat på att köpa ett hus, och vi hittade vad vi sökte, bara 100 m från mina föräldrars hus i Övermo, Leksand. Eftersom min mamma måste flytta ifrån tjänstebostaden bestämde vi oss för att bygga till en lägenhet i den villa vi köpte, så att hon kunde flytta dit.

Hösten 1970 var jag gravid igen, beräknad nedkomst i feb.-71. Vid besök på mödravårdscentralen i okt. fick jag ett skrämmande besked: "I morgon bitti ska du ta tåget till Akademiska i Uppsala, fostret är Rh-immuniserat och de måste ta fostervattensprov". Mina oroliga frågor fick inte många svar, detta var så ovanligt så en lantlig mödravårdscentral hade ingen erfarenhet av det. Jag var alltså Rh-negativ och Ola positiv. Det första barnet påverkas inte, och om modern får en spruta inom några timmar efter första förlossningen går det bra även nästa gång. Men för nästan 30 år sedan hade detta inte blivit rutin, och i turbulensen kring vår flickas död hade det glömts bort. Jag fick åka ner till Akademiska i Uppsala först var tredje vecka, sedan var tionde dag för att ta fostervattensprov. Barnet skulle förlösas med kejsarsnitt, men inte tidigare än nödvändigt.

Jag arbetade nästan hela höstterminen, och till nyår 1971 flyttade vi in i vårt nya hus med 100 kassar! Eftersom det bara är 16 km mellan Tällberg och Övermo tog vi med oss några kassar i bilen varje gång vi åkte ner, så till slut var det bara möblerna kvar att flytta. Januari ägnade jag åt att måla väggarna uppifrån – sen tog magen emot så Ola

fick göra resten! Vi vågade inte ta fram några babysaker alls, och jag stickade inga babykläder. En annan mamma på BB sa att jag var den första mamma hon träffat på som ägnade sig åt att virka gardiner på BB!

Den 25 jan.-71 föddes Anders, "killen från Mallorca" kallade personalen honom, pga hans "solbrända" hudfärg (gulsot). Ola väntade utanför operationssalen och fick se en hastig glimt av honom innan han fördes till barnavdelningen, men jag fick inte se honom förrän nästa dag. Då hade de bytt blod på honom 6 gånger, och han låg som ett litet kryp i kuvösen. Jag var helt nollställd, kunde varken känna glädje eller sorg. Men allt gick bra till slut, vi kom hem som en mycket lycklig familj, och jag var hemma till höstterminens början (barnledigheten var ju då 6 månader) och mormor tog hand om Anders. Jag var ganska nöjd med att börja arbeta, jag kände mig mera hemma i min yrkesroll än som hemmamamma!

I april 1974 föddes vår andra son, Magnus. Det var samma åkande till Uppsala, med fostervattensprov och blodbyte, men nu var jag ju van, och kände stor tillförsikt. När jag började jobba igen fick vi en barnflicka, och det var början till mitt liv som "lyxkvinna"! Vi behövde inte väcka barnen på morgonen när vi åkte, barnflickan fanns där och skötte om dem, lekte med dem och hann också diska och plocka

*Ljusstöpning i
skolan på
1980-talet.*

undan, hänga tvätt och stryka. Och mormor fanns alltid till hands som en trygghet för oss alla. Vi kunde göra klart i skolan och komma hem till glada barn, utan dåligt samvete varken för arbetet eller familjen. Det var en härlig tid. På den tiden krävdes "praktik med barn" för att komma in på barnskötarutbildning, och det var ofta de flickor som inte hade så bra betyg i teoretiska ämnen som sökte sig till den utbildningen. Vi hade tre flickor som stannade tre år vardera, och blev som familjemedlemmar. Sedan ändrades intagningskraven, så att de som hade höga betyg kom in på utbildningen även om de inte hade sett ett barn på nära håll!

Våra pojkar gick lyckligtvis inte i någon av våra skolor, de fick ha en alldeles "egen fröken" som inte var deras mamma, och deras kompisar såg oss som vanliga föräldrar och inte som lärare. Ola hade specialklasser på högstadiet några år, men ville inte gärna lämna familjen ett helt läsår för att gå speciallärarutbildningen. När en mellanstadietjänst blev ledig i en annan byskola började han där, ivrigt uppmuntrad av mig, som tyckte – och fortfarande tycker! – att byskolan är oöverträffad som skolform. Han har nu varit på den skolan i 25 år, och trivs precis som jag trodde att han skulle göra! Men vi var helt överens om att vi inte skulle arbeta på samma skola, även om det hade varit praktiskt ur transportsynpunkt.

Byskolorna var på den tiden helt "självgående" enheter, med en tillsynslärare som skötte allt det praktiska, och en rektor som fanns på Skolkontoret och skötte administrationen och sällan "lade sig i" arbetet ute på skolorna. Några gånger per termin hade vi "kollegium", då alla kommunens lärare träffades och fick ta del av information. En period fanns huvudlärare och studieledare.

Farfar och farmor bodde i Skåne, och dit åkte vi varje jul- och sommarlov. Det kändes svårt att lämna mormor ensam hemma, speciellt till jul, men hon sa alltid att "Jag har ju er hela året, det är klart att ni ska åka till farmor och farfar på lovet". Vi kunde ju aldrig vara med på pojkarnas skolavslutningar, men mormor gick alltid med dem, och sedan festade de på kondis efteråt. I april 1982 dog mormor, efter många års kamp med cancer, och pojkarna undrade: "Hur ska vi klara oss utan mormor – och vem ska följa oss på avslutningen?" De var då 11 och 8 år. Läsåret som följde var stressigt, vi försökte organisera arbetet så att en av oss kom hem tidigare, så att Magnus inte skulle be-

höva vara ensam så länge. På den tiden kunde ju lärarna disponera över sin tid.

Pojkarna blev mycket tidigt dataintresserade, och det ledde till en del konflikter. Vi tyckte att barn skulle vara ute och leka när det var fint väder, i st.f att sitta framför en dataskärm, och vi hade fasta regler för datoranvändning under skolveckan: högst en timme per kväll, och aldrig förrän läxorna var klara! Trots sina oförstående föräldrar har nu båda två bra arbeten inom IT-branschen och tjänar betydligt mera än vi gör efter ett helt lärarliv!

Visst har lärarlönerna ökat, men samtidigt har vi ju fått mycket längre arbetstid. I år pågår den s.k. lärarfortbildningen till dagen före midsommarafton, och höstterminen börjar redan 8 aug. När diskussionerna om arbetsplatsförlagd tid började var jag faktiskt positiv. Jag tyckte att jag redan tillbringade så mycket tid på skolan att det inte skulle göra så stor skillnad. Men vad jag – och många med mig – inte förstod, var att AP-tiden skulle komma att fyllas upp med konferenser, arbetslagsplanering, läroplansbearbetning och papper, papper, papper! Tiden för egen planering och rättning m.m. minskade.

Någonstans här var det som jag började tappa lusten och entusiasmen för skolan, och jag började undersöka möjligheterna till förtida uttag. Att ha 30 elever i 1-2:an kan jag klara av, om jag bara får ägna tiden åt barnen i st.f papper, men det kändes som att budskapet ”uppiifrån” var :”Visst, undervisa gärna lite i förbifarten om du hinner, men kom ihåg att det viktigaste är att ha VISIONER och förändra skolan”!

Jag är inte alls emot förändringar, men det är olyckligt att allt detta har kommit samtidigt med de ekonomiska problemen och nedskärningarna i skolan. Dagens barn har alltför ofta en svår social situation och behöver ha många vuxna omkring sig. Allt blir säkert inte bättre med mindre klasser, men många barn kan helt enkelt inte ta till sig någon undervisning förrän de känner sig trygga och ompysslade. Bara en sådan sak som att åka buss ensam för att hälsa på pappa i Stockholm varannan helg kan uppfylla en liten sjuårings tankar många timmar och dagar.

Jag är övertygad om att fasta rutiner och gränser ger en trygghet för barnen, de skall inte behöva offra krafter på att fundera över vilken grupp de skall vara i idag, eller i vilket rum eller med vilken fröken.

Sista examensdagen 13 juni 1997. Text i Falukuriren: "Lillemor Nordahl t.v. och Elsa Vespers avtackades efter sammanlagt 73 år i Tällbergs skola. I lövad skrinda efter märren Sandra fick de åka genom byn till fest med kollegorna."

Sedan Fritidshemmet kom till skolans lokaler 1991 har vi haft ett mycket bra samarbete med fritidspersonalen. Jag var mycket tveksam då de skulle flytta dit (de var från början i ett hus ca 1 km bort) för att jag tyckte synd om de barn som skulle behöva vara kvar i skolhuset hela dagen. Men det visade sig vara mycket lyckat. Barnen trivdes, personalen sparade mycket tid då de inte behövde hämta barnen vid skolan, och ett barn som inte mådde bra kunde få bli ompysslad av fritidsfröknarna. Fritids lokaler kunde också användas av skolan under dagtid.

Jag började undersöka möjligheterna till förtida uttag av pension, och en kollega som var lika gammal uppmuntrade mig: "Det är bättre att gå med flaggan i topp! Du har väl sett hur många som får ge upp på slutspurten, halvt eller helt sjukskrivna, det är mycket bättre att sluta medan vi kan njuta av de år vi har kvar!" Jag tog reda på villkoren och resonerade igenom det med Ola. Vi kom fram till att vi kunde klara oss med en bil, och att jag fram till 65 års ålder har ungefär samma lön som när jag arbetade heltid – sedan blir det bara hälften, men den

dagen den sorgen, så jag ansökte om pension och blev vederbörligen avfirad vid läsårsavslutningen -97, efter 33 år i Tällbergs skola. Det blev en oförglömlig fest i det sommarfagra Tällberg tillsammans med mina kära kollegor.

När jag nu ser tillbaka på mitt liv tycker jag att jag har varit mycket lycklig, både när det gäller arbete och privatliv. Det senaste året som pensionär har varit härligt, jag känner mig verkligen lyxig när jag kan råda över min tid och göra vad jag vill.

Många frågade från början hur jag får dagarna att gå, och jag brukar svara att "Jag ligger på soffan och äter praliner och ser på TV-såpor!" Jag är än så länge frisk och stark och orkar gräva och köra kompost en hel dag – trädgård är mitt stora intresse – och jag kan utan samvete kliva över dammsugaren för att jobba i trädgården när vädret är bra!

Under vintermånaderna har jag ägnat mig åt att få lite ordning i huset – allt sådant som man inte har orkat med de senaste åren, då helgerna gått åt till att hålla undan det värsta på ytan! Städa klädkammaren, packa ett dussin lådor med kläder till insamling, städa garderober och lådor – allt har faktiskt varit lustbetonat! I mitt syrum har jag massor med tyger som väntar på att bli sydda, det har jag lovat mig själv som belöning när "det nödvändiga" är klart! Sedan blir det säkert några kurser, exempelvis italienska och data. Och när Ola också blir pensionär hoppas vi att kunna resa mycket mer, och på andra tider än skolloven, som vi nu är hänvisade till.

Idag har jag varit på "examen" (läsårsavslutning heter det ju nuförtiden) i min gamla skola. Efter alla dessa år är det nästan ett måste att höra "Den blomstertid" och känna doften av liljekonvaljer för att säkert veta att det är sommar. Många frågade mig om det inte kändes vemodigt och konstigt att komma dit utan att "vara fröken", men jag njöt i fulla drag av att vara med, men utan något ansvar. Gemenskapen fanns ändå, och många kramar! Jag har hälsat på i skolan regelbundet, och träffat både kollegor och elever, och känner mig alltid välkommen.